

ÇİN'DE NÜSHU KÜLTÜRÜ ÜZERİNE HALK BİLİMSEL BİR İNCELEME*

A Folkloric Examination of Nüshu Culture in China

Prof. Dr. Pervin ERGUN**

Doç. Dr. Şahin BÜTÜNER***

Dr. Öğr. Üyesi Cansu KÖRKEM AKÇAY****

ÖZ

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmek amacıyla kullanılan bir araçtır ve bu araç, süreç içerisinde değişerek gelişirken çeşitli kültürel unsurları da nesilden nesile aktarmaktadır. Dil, içeriğine veya kullanım yöntemlerine bağlı olarak içinde bulunduğu toplumun sosyal-kültürel yapısına dair bilgiler sunmaktadır. Dil, semboller vasıtasıyla gizli bir iletişim aracı olarak da kullanılmıştır. Motifler veya semboller gibi kültürel unsurlar, herhangi bir duygu veya düşüncüyü gizli bir biçimde ifade eden kültürel unsurlardır. Ataerkil düşünce sisteminin egemen olduğu dönemlerde toplum içindeki kadınlar dili gizli bir iletişim aracı olarak kullanmışlardır. Bu düşünce sistemi, kadının toplum içindeki rolünü ve sosyal statüsünü belirlemiştir. Ataerkil düşünce sistemi, kadın kimliği üzerinde bastırılmış duygu, düşünce ve davranışların oluşmasına neden olmuştur. Çin'de kadın, evdeki insandır. Çin'de özellikle Qing Hanedanlığı döneminde ataerkil toplum yapısında kadın "evci" olarak tanımlanmış ve eve konumlandırılmıştır. Çin kültüründe belli dönemlerde kadın; eve konumlandırılan, duyu ve düşüncelerini ifade etme bağımsızlığı olmayan, pasif bireyler haline getirilmiştir. Her türlü baskıya ve engele rağmen toplum içinde duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanan kadınlar, bu durumu reddederek kendi kültürel ortamını yaratmıştır. Toplumun diğer kesimleri tarafından fark edilmeden yıllarca kadınlar arasında dil, gizli bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Toplumun beklentilerine cevap veremeyen kadınlar, anormal kadın olarak adlandırılmış ve toplum tarafından etiketlenme, dışlanma tehlikesi ile karşılaşmışlardır. Bu gibi korkular kadını, pasif konuma itmiştir; pasif konuma itilen kadın ise bu durumu protesto ederek, toplumsal ve bireysel baskılardan kaçmak için kendi kültürünü yaratmıştır. Geleneksel Çin toplumunda yaşayan kadınlardan beklenen toplumun belirlediği kurallar çerçevesinde ideal davranışlar vardır. Bu durum, kadının duygu ve düşüncelerini ifade etme aracı olan Nüshu kültürünün oluşmasını sağlamıştır. Bu çalışmanın konusu gizli bir iletişim aracı olan ve genellikle kadınların bir iletişim aracı olan Nüshu dilidir. Çin'de kadınların nakış ve örgü motiflerinden yola çıkarak geliştirdiği Nüshu yazı tekniğinin işlevsel bağlamda sosyal-kültürel bir çözümlemesinin yapılması araştırmanın temel amacıdır. İşlevsel halk bilimi kuramı üzerinden yapılan bu değerlendirmede kültür, toplumsal ihtiyaca paralel olarak üretilir ve işlevsel anlamda ihtiyaca cevap verdiği müddetçe toplum içinde yaşamaya devam eder. Çin örneklerine bakılarak denilebilir ki sosyal kültürel ihtiyaca bağlı olarak Nüshu yazı dili icat edilmiştir ve bu yazı dili özellikle toplumsal ve kişisel baskılardan kaçış amacıyla işlevsel fayda sağlamaya devam ettikçe nesilden nesile aktarılmıştır. Nüshu, toplum içindeki kadının duygu ve düşünceleri hakkında ve kadının toplum içindeki sosyal statüsü hakkında bilgi veren önemli bir iletişim aracı olmuştur. Nüshu ile yazılan mektuplarda topluma uygun kurallar çerçevesinde davranmasını dile getiren tavsiyeler söylenmiştir. Kadının görevi, ailesine hizmet etmek ve kurallara uymaktır, şeklinde bir tavsiye verilerek o dönemde pasif bir kadın imajının oluşturulduğu gösterilmektedir. Nüshu sayesinde kadınlar; bastırılmış duygu ve düşüncelerini anlatmaya, toplum içinde var olmaya, akranelarla ilişkilerini kuvvetlendirmeye ve en önemlisi aidiyet duygusu hissetmeye devam etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler

Dil, kültür, kadın, gizli iletişim, Nüshu.

ABSTRACT

Language is a tool used to express people's feelings and thoughts, and while this tool changes and develops in the process, it also transmits various cultural elements from generation to generation. Language

* Geliş tarihi: 14 Eylül 2023- Kabul tarihi: 27 Haziran 2024

Ergun, Pervin; Bütüner, Şahin; Körkem Akçay, Cansu. "Çin'de Nüshu Kültürü Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme", *Milli Folklor* 144 (Kış 2024): 89-98

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye, pervin.ergun@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2258-4732.

*** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu/Türkiye, sahin.butuner@ibu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3801-7786.

**** Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara/Türkiye, cansu.korkem@asbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6138-8059.

provides information about the social-cultural structure of the society, depending on its content or methods of use. Language is also used as a secret means of communication through symbols. Cultural elements such as motifs or symbols express any emotion or thought in a latent form. During periods when the patriarchal thought system was dominant, women in society used language as a secret means of communication. This system of thought has determined the role and social status of women in society. The patriarchal thought system has caused the formation of suppressed emotions, thoughts and behaviors on the female identity. In China, a woman is the person in the house. In some periods in China, women were defined as "housekeepers" and positioned at home. In certain periods in Chinese culture, women have become passive individuals who are placed at home and do not have the independence to express their feelings and thoughts. This situation led to the formation of the Nüshu culture, which is a tool for women to express their feelings and thoughts. The subject of this study is the Nüshu language, which is a secret means of communication and is generally a means of communication of women. The main purpose of the research is to make a social-cultural analysis in a functional context of the Nüshu writing technique developed by women in China based on embroidery and knitting motifs. In this evaluation made on the basis of functional folklore theory, culture is produced in parallel with social need and continues to live in society as long as it meets the need in a functional sense. Looking at Chinese examples, it can be said that the Nüshu written language was invented depending on social and cultural needs, and this written language was passed down from generation to generation as it continued to provide functional benefits, especially for the purpose of escaping social and personal pressures. Nüshu has been an important communication tool that provides information about the feelings and thoughts of women in society and the social status of women in society. Despite all kinds of pressure and obstacles, women who have difficulty expressing their feelings and thoughts in society have created their own cultural environment by rejecting this situation. Language has been used as a secret communication tool among women for years without being noticed by other segments of society. Women who could not meet the expectations of society were called abnormal and faced the danger of being labeled and excluded by society. Such fears have pushed women into a passive position. The passive woman protested this situation and created her own culture to escape social and individual pressures. During this period, ideal behaviors were expected from women living in China within the framework of the rules determined by the society. In the letters written with Nüshu, recommendations were made for the society to behave within the framework of appropriate rules. It is shown that a passive image of women was created at that time by giving advice that a woman's duty is to serve her family and obey the rules. Thanks to Nüshu, women have continued to express their repressed feelings and thoughts, existed in society, strengthened their relationships with their peers, and most importantly, felt the sense of belonging.

Keywords

Language, culture, woman, secret communication, Nüshu.

Giriş

İnsanoğlu yüzyıllardır duygu ve düşüncelerini çeşitli şekillerde ifade etmeye çalışmıştır. Taş, elbise, tas, bardak, halı, kâğıt vb. araçlar üzerine açık veya gizli duygu ve düşüncelerini işlemişlerdir. İnsan, sosyal bir varlık olmasından dolayı duygu ve düşüncelerini anlatma gerekliliği hissetmiştir. Taş, kâğıt gibi araçların üzerine yazılan semboller ve dilin kendisi bir kültürel ürün olarak nesilden nesile aktarıla gelmiştir. Bu kültürel ürünler bir sosyokültürel ortamda oluşturulmaktadır ve bu ortamın duygu düşünceleri bu eserlere yansımaktadır. Eseri yazan insanın duygularını, düşüncelerini, toplumsal zihniyeti, insanın toplum içindeki statüsünü, inançlarını vb. bütün kültürel değerleri bu araçlarda gözlemlemek mümkündür.

İçinde bulunan dönemin baskın olan toplumsal düşüncesi bazen bireylerin dili gizli bir iletişim aracı olarak kullanmasına yönelir. Bu süreçte sembolik bir dil oluşmaya başlar. Gizli bir iletişim aracı olarak semboller veya motifler gündelik kullanılan malzemeler veya kağıtlar üzerine yazılır. Bu semboller ve motifler, iletişimsel anlamda bir mesajdır ve bu mesajı sadece sembollerin ve motiflerin anlamını bilenler alır. Karaağaç, "İnsan; sembol kullanabilen, saymacalar ve öğretilmeler yapabilen bir varlıktır." (Karaağaç 2008:9) derken insanın dil ve semboller arasında ilişki kurarak gizli bir iletişim aracı üreten varlık olduğunu vurgulamaktadır.

Dil, oldukça hareketli bir yapıya sahiptir ve süreç içerisinde sonsuz sayıda gizli ve ya açık semboller ve motifler üretmeye devam eder. “Sembol, şüphesiz bir kültür ortamında belli bir duygu, eylem veya tutumu gösteren bir unsur, bir deyim, bir sistem, bir nesne veya bir ferttir.” (Kardaş 1980:417). “Motif, kültürlere ait bir değerler sistemidir. Kültürleri tanımlamak, kimlikleri ortaya çıkarmak ve geleneği korumak gibi bir işlevi de vardır. Sanat ve gündelik yaşam arasında hayati bir bağ olduğuna da işaret eder. Motifler kültürü yansıtır.” (Oyman 2019:8). Semboller ve motifler, birer kültürel unsurdur. Çin’de çeşitli eşyalar üzerinde var olan bu sembol ve motifler birer iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Hem bu iletişim biçimini kullanan insanın duygu ve düşüncelerinin hem de toplumun duygu ve düşüncelerinin bir dışavurumudur.

Motifler veya semboller gibi kültürel unsurlar, herhangi bir duygu veya düşünceyi gizli bir biçimde ifade eden kültürel unsurlardır. Bu kültürel unsurlar çeşitli ihtiyaçlara cevap verme amacıyla oluşturulan öğelerdir. Malinowski, kültürel ihtiyaçların ortaya çıkmasıyla ilgili iki önermeden bahseder. Bunlardan birincisi ve en önemlisi her kültürel ürünün biyolojik ihtiyacı gidermek ile ilgili olmasıdır. İkincisi ise insan anatomisinin üretilen alet ve sembollerle tamamlanmasıdır. Kültürel ortamların ve yaşama şekillerinin değişmesiyle birlikte ihtiyaçlar da değişir ve yeni bir kültürel ürüne ihtiyaç duyulur (1992: 36). Tabii ki bu gibi fizyolojik ihtiyaçların dışında kendini ifade etme, toplum içinde var olma gibi düşünsel ve manevi ihtiyaçlar da bulunur. Bu bağlamda, Nüshu yazı sisteminde kullanılan dil, farklı kültürel ortamlarda aynı ihtiyaçtan ötürü oluşturulmuş ve kullanılan sembollerle halkın geleneklerini, göreneklerini yansıtan birer gizli iletişim aracı olmuştur. Bu çalışmada gizli bir iletişim aracı olarak kullanılan Nüshu işlevsel halk bilimi kuramı üzerinden değerlendirilmiş olup bu kültürel ürünlerin toplumsal ve kişisel baskılardan kaçışın bir aracı olarak kullanıldığı öngörülmüştür. Daha önceki yapılan bilimsel çalışmalarda çeşitli eşyalarda yer alan temel yazı biçimlerinin sembolik dili incelenmesine rağmen bu durumun sosyal-kültürel bir bağlamda değerlendirilmediği gözlenmiştir. Bunun için bu çalışmada Çin’de kullanılan bu iletişim biçiminin sosyal-kültürel bir problem olup olmadığı sorgulanmış ve bu sistemin kültürel sebepleri ve sonuçları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Kadının Çin Toplumundaki Yeri

Ataerki toplum düzeni içerisinde kadın cinselliği üzerinden oluşturulan baskın düşünceler, insan haklarının korunması düşüncesi ile çelişmektedir. Ataerki toplumların temel özelliği kadın cinselliğinin kontrol edilmesi düşüncesine dayanır. Toplum ve aile içerisindeki erkek, kadının cinselliğini yönlendirmektedir. Erkek egemenliğinin var olduğu toplumlarda ataerki düşünce, kadının toplum ve aile içindeki rolünü ve sosyal statüsünü belirlemektedir. Bu durum, kadın kimliği üzerinde bastırılmış duygu, düşünce ve davranışların oluşmasına neden olmaktadır. “Erkek egemenliğinin göstergeleri kadın cinselliğine de yansır. Cinsellik, kadınların ve erkeklerin gündelik yaşamlarını ve beden algılarını güçlü bir biçimde etkilemesinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet rejiminin de kurucu bir ögesidir. Yani, bireylerin toplumsal konumlarının, birbirleriyle ilişkilerinin, toplumsal yapıların kuruluşunun ve işleyişinin cinsiyetlendirilmiş olduğunu söylerken, cinselliğin özel alanda yaşanıp biten bir deneyim olmadığını, tersine, kadınların ve erkeklerin toplumsal konumlarının kurucu bir bileşeni olduğunu söylemektedir.” (Kaya ve Aslan 2013:214). Kaya ve Aslan’ın da ifade ettiği gibi cinsellik bağlamında üretilen ataerki düşünce, kadının üzerinde bireysel bir etki oluşturmasının yanı sıra bireylerin sosyal statüsünü belirleyerek toplumsal bir etki de meydana getirmektedir.

Ataerki düşünce sistemi, erkeğin ve kadının toplum içerisindeki yerini düzenleyen kültürel uygulamalardır. Ataerki sistem, sosyokültürel ortama bağlı olarak farklılık

gösterebilmektedir. Kadının ve erkeğin yaşam alanını ve sosyal statüsünü belirleyen bu sistem, genellikle erkeğin çıkarlarını korumaya yöneliktir. Tarihin çok eski dönemlerinden itibaren çeşitli milletlerde kadının toplum içindeki yeri zaman zaman değişiklik göstermiştir. “İlk çağlardan bu yana kadın, toplumun yapılanmasında dolaylı ya da dolaysız biçimlerde rol oynamıştır. Kimi zaman tapınılan, kimi zaman korkulan, kimi zaman da önemi küçümsenmeye çalışılan kadını anlamak, dünyayı ve yaşanılanları farklı bir açıdan görebilmemizi ve gelişip zenginleşmemizi sağlayacaktır.” (Sevim 2001:15). Ataerkil düşünce sisteminin egemen olduğu dönemlerde kadın, evdeki insan “evci” olmuştur.

Karşı cinslerin yaşam alanlarının birbirlerinden ayrıldığı geleneksel Çin toplumunda kadınlar, fizikî ve fikrî güçsüzlüklerinden dolayı günlük ev işleri, çocuk doğurma ve yetiştirme gibi konularla ilgilenecek hane içerisinde kalmalıydılar. Çince kadını ifade etmek için kullanılan “neiren 内人” (evdeki insan), kadının sosyal, ekonomik ve politik alanlarda yer alma özgürlüğü ve hakkı olmaksızın, sadece evde oturması, evin içindeki yaşamla ilgilenmesi anlamına gelmektedir. Toplum içerisinde merkezi bir konuma sahip erkek ise, “adam olarak” dışarıda değerlendirilmiş, kadınlara sağlanmayan tüm hak ve özgürlükleri tekelinde toplayarak dış dünyayı yönetmiştir. “Çin aile yapısı ataerkil bir yapıya sahiptir. Erkek egemenliğinin üstün olduğu Çin aile yapısında aile içerisinde kadın önemsiz, hak iddia etme şansı olmayan, hor görülen bir varlıktır. Kadın, daima ikinci sınıf olarak görülmekte ve dışlanmaktadır. Aileyi doğrudan etkileyen durumlarda söz hakkına sahip olmadığı gibi, mülkiyet hakkından da yoksun bırakılmaktadır. Kadınlara, toplumsal gelenek ve görenekle dayatılan bu ‘düşük statü’ hiyerarşik düzene sahip Çin toplumunun kendini ifade tarzlarından yalnızca biridir. Bu, bir anlamda toplumun bütün sosyal katlarını ve Çin toplumunun hayat evrenini dile getirmektedir.” (Fairbank 1969:37-38). “Erkeklerin kadınların üzerinde kurmuş olduğu üstünlük, eski Çin’de geçerli olan temel Çin felsefesine dayanmaktadır. Bu aynı zamanda, Çin toplumunda kadın ve erkek arasındaki ilişkiyi de tanımlamaktadır. Bu felsefeye göre, dünya, Yin ve Yang adı verilen ve birbirlerini tamamlayan iki öğeden oluşmaktadır.” (Guisso 1981:59). Yin ve Yang felsefesinde kadın pasif, erkek ise aktif olarak değerlendirilmektedir. Bu felsefe bağlamında erkek ve kadın rolleri üzerinde birtakım kurallar belirlenmiştir.

Sosyokültürel Bağlamda Nüshu Yazı Tekniği

Nüshu, ataerkil bir toplum düzeninde kadının duygu ve düşüncelerini dile getirmek için icat ettiği kültürel bir iletişim aracıdır. Nüshu yazı dili 19. yy.’ın sonları ile 20. yy.’ın ilk çeyreğinde Hunan eyaletinde kullanılmıştır. “Nüshu, Hunan Eyaleti’nin (湖南) Jiangyong *jiyanon” (江永) ve Dao *dao (道) ilçesinde Han milletine mensup taşralı kadınlarca oluşturulmuş Nüshu *nüshu (女书) yazı biçimidir. Çince nü *nü (女) imi ‘kadın’, shu *shu (书) imi ise ‘yazı’ anlamına gelmektedir. Nüshu, adından da açıkça anlaşılacağı üzere ‘kadın yazısı’ anlamına gelmektedir.” (Körkem 2016:VI).

19. yy.’ların sonları ile 20. yy.’ların başlarında kullanılan bu yazı biçimi, araştırmacılar tarafından 1980’li yıllarda tespit edilmiştir ve tespit edildiği bu dönemde pek fazla araştırma konusu yapılmamıştır. Daha sonraki dönemlerde kültürel boyutunun önemine dair bir farkındalık oluşması neticesinde özellikle batılı araştırmacılar tarafından araştırma konusu haline getirilmiştir. “Çin’in kırsal bir bölgesinde yeminli kardeşlik bağı ile bağlı olan kadınlar tarafından bilinmeyen bir yazı olan Nüshu, 1980’lerde Çin popüler kültür alanındaki en ilginç buluşlardan biridir. Nüshu, 1983 yılında Hunan eyaletinde Jiangyong ilçesinde izole bir toplulukta bulunmuştur.” (Zhiming 1991).

Nüshu, eski dönemlerde kadının toplum içindeki sosyal statüsü hakkında bilgi veren kültürel bir unsurdur. Nüshu'nun kaynağının tam olarak nereye uzandığı bilinmemektedir. Zhao Liming, Nüshu'nun kadınların nakış ve örgü modellerinden yola çıkarak geliştirildiğini ifade ederken; Xie Zhumi, Nüshu'yu fal yazıtları olarak da bilinen, kaplumbağa kabukları ve kemiklerin üzerine çizilmiş yazı biçiminin kalıntıları olarak tanımlamıştır. Zhao Liming, Chen Qiguang ve William Chiong, nüshu yazı biçiminin Hanzi¹'dan türetildiği görüşünü savunmaktadır (Körkem 2016:VI).

Nüshu kadın yazısının kökeni hakkında iki efsane bulunmaktadır: “Bunlardan birincisine göre, kadın yazısı imparatorun bir cariyesi tarafından icat edilmiştir. Söylentiye göre Song Hanedanlığı döneminde Hu Yu Xiu (Hu Xiuying), saraya cariye olarak gider. Çok sıkıntı çeker. Çince kullanarak ailesine mektup yazamaz. Nüshu'yu icat ederek kız kardeşleriyle haberleşir. İkinci efsaneye göre, nakış işleyen bir kız tarafından icat edildiğidir. Eskiden Pan Qiao adlı kız güzel olduğu kadar akıllıdır. Şarkı söylediğinde insanı derinden etkilemektedir. Dönemin görevlileri tarafından yakalanarak zorla Daozhou'ya götürülür. O da ailesiyle haberleşebilmek için Nüshu'yu icat eder. Efsanelerdeki ortak nokta Nüshu'nun kadınlar tarafından icat edildiğidir.” (Erdoğan 2016:15-23).

Nakış ve örgü modellerinden esinlenerek icat edilen Nüshu yazı tekniği; kumaş, yelpaze, mendil ve kâğıt üzerine yazılmıştır. Üzerine Nüshu yazı dilinin işlendiği eşyalar, genellikle düğün hediyesi olarak verilmiştir. Nüshu yazı tekniği ile yazılan eşyalar-daki ele alınan konular arasında evlilik, arkadaşlık, üzüntüyü ve sevinçleri paylaşmak, istekleri anlatmak, Çince hikâyeler, türküler vb. olmuştur. Yazılarda en sık ele alınan konuların acıları paylaşmak, dertleri anlatmak olduğu tespit edilmiştir. Evlenen genç kızlar, ailelerinden ayrıldıkları için duydukları derin acıyı anlatan şarkılar söylemişler, arkadaşlarının ve akrabalarının düğün hediyesi olarak hazırladıkları içerisinde Nüshu ile yazılmış metinlerin bulunduğu kumaş kaplı kitapçıklar kullanmışlardır.

Kadının biyolojik özellikleri, sosyal hayatta var olmaya çalışan kadının sosyal statüsünü de belirlemiştir. “Psikanalizin en önemli sorunu, aile yaşamının insan ruhu üzerine yaptığı etkidir. Çocuğun babası, anası, kardeşi ve bacısı ile ilişkilerinde nasıl çarpışmalara, çatışmalara ve tutkulara uğradığını, bunlara nasıl katlandığını, kimi zihinsel ya da duygusal davranışların sürekli onlarla ilgili olarak nasıl bir oluşumla sonuçlandığını bize gösteriyor.” (Malinowski 1989: 13-14). Bu sosyal statü, kadınlara dair olumlu ve olumsuz birtakım durumların folklorik ürünlere yansımaları da sağlamıştır. Örneğin, Jiangyong ve Dao kültürünün önemli bir parçası olan manevi kız kardeşlik ilişkileri, Nüshu ile yazılmış metinlerde öne çıkan bir konudur. Zor zamanlarda birbirlerine destek olabileceklerini düşünen her kadın, bir diğeriyle jiebai² bağları kurabilmiştir. Birlikte dayanışma içinde olmak için kardeş olmak istediğini ifade eden mektuplar yazmışlardır. Kadınların evlilik sürecinde ve sonrasında yaşadığı zorlukları ve sıkıntıları anlatacak bir arkadaş araması insani bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla Nüshu yazı tekniğini çeşitli eşyalara yazarak arkadaş olarak gördüğü insanlara göndermesi dertlerini paylaşacağını düşündüğü bir arkadaş ihtiyacından ileri gelmektedir. Aşağıdaki örnek İşlevsel halk bilimi kuramı bağlamında kadının psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını gidermede önemli bir işlevi yerine getirmektedir. İnsanoğlu sosyal bir varlıktır ve her türlü üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşma gerekliliği hissedilen bir varlıktır. Nüshu bu ihtiyacın giderilmesinde aracı olan önemli bir kültürel araçtır.

Kız kardeşlerin yaptığı gibi/ Ne zaman ihtiyaç duysak, birbirimize danışırız/ Bahçedeki kuşlar gibi/ Aynı ağaçta kanatlarımızı çırpıp şarkılar söyleriz/ Güzel

günlerde/ Yükselerek gökyüzüne ulaşırsınız/ Özgürce uçarken/ Tüm sıkıntılarımızı
arkamızda bırakırsınız (Liu 2004).

Manevi kız kardeşler arasında bazı dönemlerde çeşitli anlaşmazlıkların olduğu durumlar da ortaya çıkmıştır. Manevi kız kardeşler arasında samimiyet ve sadakat duygularına oldukça önem verilmektedir. Kız kardeşler arasında samimiyet ve sadakat duygularının sorgulandığı mektuplar yazılmıştır. Aşağıdaki örnekte kadınların güven duygularını sorgulaması işlevsel halk bilimi kuramı bağlamında aidiyet duygusu hissetme ihtiyacını gidermesi noktasında önemli bir işlevi karşılamaktadır. Toplum içinde var olan bireyin önemli ihtiyaçlarından biri de aidiyet duygusudur. Toplum içinde var olmaya çalışan kadın, aidiyet duygusu hissetme ihtiyacını kendisinin kurduğu sosyal ve kültürel ortamda yakın hissettiği manevi kız kardeşleri ile gidermeye çalışmıştır.

Sana gerçek hislerimi anlatayım/ Kalbimden asla şüphelenme/ Ben kötü niyetli bir
kız değilim/ Öyle olsaydım belki beni suçlamana izin verebilirdim (Liu 2004).

Evlenerken kendine yeni bir hayat kuran kız, ailesinden ve akrabalarından ayrıldıktan sonra onlara olan özlemini ve yaşadığı üzüntüleri dile getirmek ve üzüntüsünü paylaşmak için Nüşhu yazı tekniğini kullanmıştır. Kocasını ölen bir kadını teselli etmek için yazılan bir yazı vardır. Bulduğu dönemin koşullarında kocasını kaybeden bir kadının yaşadığı üzüntüyü dile getirmek için kız arkadaşını seçmesi ve arkadaşının onu teselli etmeye çalışması bu bağların ne kadar kuvvetli olduğunu gösterir. Karşılıklı bir dayanışma içinde birbirlerine destek olmak için bu yazışmalar aralarında sürekli devam etmektedir. İşlevsel halk bilimi kuramı bağlamında bu kültürel durum, dayanışma ve yardımlaşma ile zor durumda kalan kadının zorlukların üstesinden daha kolay gelmesinde bireye yardımcı olmuştur.

Elimde kalem, gözümde yaşlarla/ Endişe içerisinde, kız kardeşimi rahatlatmaya
çalışıyorum/ Kocanı ölen aylar oldu/ Ve ben sana başsağlığı dileyemedim/ Öncelikle, tavsiyelerde bulunmak/ Sonra da küçük kız kardeşimi buraya/ Sonbaharı birlikte geçirmeye davet etmek için yazıyorum (Liu 2004).

Evlenen kızın gittiği evde mutsuz olması ve bu evden bir daha asla çıkamayacağını düşünmesini içeren çeşitli mesajlar bulunmaktadır. Malinowski, “İlkel toplumlarda bireye kabile, grup ya da sürü tümüyle egemen olur ve birey topluluğun buyruklarına, geleneklerine, toplumun kanılarına kölece bir edilgenlikle boyun eğer; ona büyü yapılmıştır adeta” (1998: 9) der. Tabii ki bu durum ilkel toplumlarda günümüze kadar süregelen bir durumdur. Bazı dönemlerde veya sosyal ortamlarda pasif hale getirilen kadınlar, topluma egemen olan emir ve kurallara uymak zorunda kalmışlardır. Evlenen bir kızın dönemin egemen olan düşüncesine göre tekrar baba evine dönmesi mümkün değildir. Bu durumun farkında olan kız kardeşler birbirlerini bu konuda teselli etmeye çalışarak işlevsel bağlamda toplumsal baskıdan kurtulmaya çalışmışlardır.

Küçük kız kardeşine bunları söyledikten sonra/ Kardeşin biraz da kendi halinden
bahsetsin/ Uzun zamandır kocasının evinde/ Ne çok iyi ne de çok kötü, orta halli-
ce yaşayıp gidiyordu/ Çocuklarıyla da bir sorunu yoktu/ Şu anda tek üzüldüğü
şey/ Hissettiklerini anlatmak için, dönebilecek bir evinin olmayışı/ Zaten o da sırf
bu yüzden, kız kardeşlik bağı kurmuştu (Liu 2004).

Nüşhu ile yazılmış bazı metinlerde kayınvalidesi tarafından haksız yere azarlanan bir kızın mutsuzluğu dile getirilmektedir. Ev içinde yaşanan huzursuzlukların yeni evlenen kız tarafından dile getirilmesi pek mümkün değildir. “İlkel insan, kendi topluluğunun yasalarına tam saygı duyan ve her zaman bunlara uymaya hazır olan örnek bir vatandaş olmakla kalmıyor, ayrıca kabilenin koyduğu tüm kurallara ve engellere uyması bir aksiyom olarak kabul edilirken, bu insan adeta en küçük direniş yollarını izleyerek kendi doğal tepilerine boyun eğmekten başka bir şey yapmıyor.” (Malinowski 1998:

14). Kocasının ve annesinin haksızlıklarına boyun eğme durumu, topluluğun koyduğu kurallara uyararak toplumun istediği insan profilinin dışına çıkmamak ile ilgilidir. Kadın sözlü olarak belirlenen bu kurallara uymak zorundadır. Bu baskılardan kurtulmanın bir çaresi olarak kadın yaşadığı üzüntüleri en yakın arkadaşına dile getirerek duygularını gizlice paylaşma gerekliliği hissetmiştir. Yalnızlıklarından şikâyetçi olan arkadaşların bu üzüntülerini paylaşmak için yazdığı yazılar şu şekildedir:

Kayınvalidem, beni azarlayarak çok kötü şeyler söyledi/ Gizlice, kendim için yumurta pişirmekle suçlandım/ Hangi Tanrı masum olduğumu kanıtlayabilir ki/ Her gece onunla aynı odada uyuyup/ Gündüzleri yanından hiç ayrılmazken/ Nasıl böyle bir şey yapabilirim ki? (Liu 2004).

Baba evinden ayrılarak yeni bir eve giden gelinin yaşadığı üzüntüleri ev dışında dile getirememesi engeli nedeniyle gizli bir iletişim aracı olan Nüshu ile bu durumu yakın kız arkadaşına dile getirmesi, toplumsal baskıdan kurtulmaya çalışmasının örnekleridir. Yakın arkadaşından ayrılıp başka bir köye gidecek olan kız kardeş iyi ve güzel günlerin unutulmamasını ve aralarındaki bağın sonsuza kadar süreceğini ifade eden duygusal bir yazı yazar.

Şu anda, başka bir yerde, başka bir ailenin içinde olsan da/ İlişkimizin asla değişmemesi gerektiğini hiç aklından çıkartma/ Düşündükçe gözlerimden yaşlar akıtıyorum/ Yapayalnız ağlıyorum. Yine de her şeyi bir kenara bırakıp/ Binlerce yıl, aramızdaki sevgiye şahit olsun diye/ Bu deftere yazmalıyım (Liu 2004).

Zor durumda olan, derin bir üzüntü içerisinde yaşayan kadının arkadaşlarına yazdığı yazılar sonucunda diğer kadınların ona tavsiyede bulunduğu yazılar yazılmıştır. Karşılıklı dayanışma içerisinde olan kız kardeşler, birbirlerinin fizyolojik ve zihinsel sağlığının iyi olabilmesi için sürekli çeşitli tavsiyelerde bulunmuşlardır. Bulunduğu ortamda kadından beklenen temel davranış, onun kurallara uyması yönündedir. Güvenç'e göre, "Kültür, çoğunlukla, ideal kurallardan ve davranış örüntülerinden oluşursa da bireysel tutum ve davranışlar, önemli ölçüde idealden ayrılır. Fakat sistemin üyesi olan birey, kültürel kuralı ve kurala uymayan davranışları hemen tanır. İdeal, olması gerektir. Ancak her olay ideal değildir." (1979: 104). Bu dönemde Çin'de yaşayan kadınlardan beklenen toplumun belirlediği kurallar çerçevesinde ideal davranışlar vardır. Nüshu ile yazılan mektuplarda topluma uygun kurallar çerçevesinde davranmasını dile getiren tavsiyeler söylenmiştir. Aşağıdaki örnekte, işlevsel bağlamda Nüshu, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme işlevinde kullanılmıştır.

Hiçbir zaman öğün atlama/ Mutlaka günde üç ya da dört kez yemek ye/ Her gününü zamanın akıp gittiğini bilerek yaşa/ Küçük kardeşim, daima geleceğini düşün/ Kardeşin şimdiye kadar seni rahatlatmadı/ Çünkü sağlığı eve dönüp seni görece kadar iyi değildi/ Ne de olsa artık aynı köyde yaşamıyoruz ki/ İstedığımız zaman oturup birbirimizi neşelendirelim (Liu 2004).

Aşağıdaki örnekte kadının toplum içindeki rolü ve görevleri ile ilgili tavsiyeler bulunmaktadır. "Evlilik, çocuk sahibi olmak, ün kazanmak gibi bazı farklar, kişisel çaba ve kararlarla kazanılır gibi görüldüğü halde, toplumsal örgütlenmeler, töreler ve değerler kişinin nerede ne yapacağını ve ne olacağını büyük ölçüde etkiler." (Güvenç, 1979: 249). Kadının görevi, ailesine hizmet etmek ve kurallara uymaktır, şeklinde bir tavsiye verilerek o dönemde pasif bir kadın imajının oluşturulduğu gösterilmektedir. Bu örnekte görülen kocasının yanında olma ve itirazsız onun isteklerine boyun eğme ve kocasının ailesine tam bağımlı olma örneklerine birçok nüshu yazısında rastlanılmaktadır. Yukarıdaki örnekte de olduğu gibi bu örnekte de işlevsel bağlamda Nüshu, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme işlevinde kullanılmıştır.

Artık huyun, suyun eskiden olduğu gibi olmamalı/ Duygularını bir kenara bırakıp yeni ailene/ Memnuniyetle hizmet etmelisin/ Tavsiyelerime kulak ver/ Kurallara

uy, neşeli ol/ Ve herkese iyi davran/ Sakın üzülme/ “Kadın olmak, işte böyle bir şeydir/ Bu her kadın için geçerlidir (Liu 2004).

Kadınları, Nüshu’yu icat etmeye iten sosyal ve kültürel sebepler vardır. Nüshu’yu bir gizli iletişim aracı olarak kullanan kadınlar, ataerkil düşünce sisteminin kadın üzerine yüklediği ağır sorumluluğun üstesinden gelmesi ve kadınların kendini özgür hissetmesi amacıyla kullandığı bir iletişim aracı olmuştur. Erkek egemenliğini destekleyen ataerkil düzende kadın, toplumsal ve gündelik hayatta var olduğunu Nüshu ile göstermiştir. Erkek egemenliğine dayanan baskıcı düşünceyi Nüshu ile reddetmişlerdir. Kadınlar kendi çıkarlarını korumaya ve sosyokültürel ihtiyaçlarını Nüshu ile gidermeye çalışmışlardır. Tabii ki bireysel anlamda kadının türlü ihtiyacını gideren Nüshu’nun kültürel bir boyutu da vardır. Dönemin toplumsal yaşamı, dini, dili, kültürü hakkında da çok önemli bilgiler sunmuştur. “Nüshu, Çin’in büyük bir ülke olması sebebiyle ortak bir aklın ögesi olma özelliğinden sıyrılıp kendilerine ait bir yazı biçimi ortaya koyan Ji-angyong bölgesinin kadınlarının kültürleri hakkında önemli bir bilgi vermiştir. Bu, okuma yazma bilmeyen kadınların hikâyeleri, şiirleri, yazışma ve dünya hakkındaki görüşlerini yansıtan bir ajanda olmuştur.” (Liu 1990:58).

Resim 1. Nüshu’nun çeşitli kâğıt ve eşyalar üzerinde yazılmış görünümü.

Resim 2. Yelpaze üzerine yazılmış Nüshu'nun yakından görünümü.

Sonuç

Geleneksel Çin toplumu içinde duygu ve düşüncelerini ifade etmekte zorlanan kadınlar bu durumu reddederek kendi kültürel ortamını yaratmıştır. Toplumun diğer kesimleri tarafından fark edilmeden yıllarca kadınlar arasında gizli bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Kadınların genellikle kumaşlar üzerine yazdığı bu yazı biçimi, kadınların ruhsal yenilenmesinde önemli bir ihtiyacı gidermiştir. Çinli kadınlar tarafından icat edilen bu yazı biçimi nesilden nesile aktarılarak kadınlar arasında işlevsel bir fayda sağlamıştır. Çin toplumunda kadına biçilen bastırılmış role karşı bir protesto, direniş kültürü oluşturulmuştur. Bascom'un da ifade ettiği gibi Nüshu, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmanın veya protestonun bir aracı olmuştur. İşlevsel halkbilimi açısından değerlendirildiğinde, manevi kız kardeşler arasındaki yazışmalar ve Nüshu yazı tekniği, toplumsal bağların güçlendirilmesi, duygusal destek sağlanması, kültürel mirasın aktarılması ve toplumsal baskılardan kurtulma işlevlerini üstlenir. Bu yazışmalar, kadınların birbirlerine olan bağlılıklarını pekiştirir ve toplumsal normlara karşı bir protesto aracı olarak kullanılır. Bu bağlamda, manevi kız kardeşler arasındaki yazışmalar, işlevsel halkbilimi kuramının temel ilkelerine uygun olarak toplumsal yapının bir parçası haline gelir.

Günümüze doğru Çin'de kadının sosyal ve kültürel hayattaki konumu değiştiğçe Nüshu yazı dili bir iletişim aracı olarak kullanılmamıştır. 2000 yılından itibaren Çin hükümeti bu yazı dilini somut olan ve somut olmayan bir kültürel miras olarak kabul edip bu yazının korunmasına dair çeşitli önlemler almıştır. Çin'de Nüshu yazı biçimi el sanatlarıyla harmanlanarak somut olan ve somut olmayan kültürel unsurlardır. Bu kültürel unsurlar, dünyanın pek çok noktasında gizli bir iletişim aracı olarak dilin işlevini de yerine getirmiştir. Çin'de oluşturulan Nüshu yazı tekniği çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda gizli bir iletişim aracı olarak birer kültürel ürün haline gelmiştir. Nüshu yazı tekniğinin üzerine uygulandığı eşyalar somut kültürel unsurlar; bu eşyalar üzerinde bulunan yazı tekniğinin ifade ettiği duygu ve düşünceler somut olmayan kültürel unsurlardır. Bu iletişim şekli öncelikle kadının, sonrasında toplumunun hayatı algılama biçiminin görsel bir sanata dönüştüğü kültürel unsurlardır. Anadan kıza usta çırak ilişkisi ile sürdürülen bu kültürel unsur, iletişim aracı olma bağlamında kadınlar için birçok önemli işlevi yerine getirmiştir: kuşaktan kuşağa taşıma işlevi, eğlence işlevi, iletişim işlevi, aidiyet

ve güvenlik işlevi, sosyal bağ kurma işlevi, sosyal statüleri belirleme işlevi, toplumsal ve bireysel baskılardan kurtulma işlevi.

Nüshu dili, geleneksel el sanatlar ile birleşerek kadınların birbirleriyle ilişki kurmalarını, var olan ilişkilerini sürdürmelerini, yalnızlık duygularını gidermelerini, topluma ait olma duygusuna sahip olmalarını sağlamıştır. Bu iletişim şekli ile kadınlar hayata dair isteklerini, endişelerini, korkularını, umutlarını, hüznelerini vb. duygularını dile getirmiştir. Nüshu yazı dilinin kadınlar arasında sürekli kullanılmasının ana sebebi bu kültürün işlevselliği ile ilgilidir. Ataerkil bir düşünce sistemi içerisinde eve konumlandırılan kadın, duygu ve düşüncelerini anlatma ihtiyacını ve toplumsal baskılardan kaçış ihtiyacını bu yazı biçimi ile gidermiştir. Çeşitli eşya üzerinde ve kağıtlarda kullanılan Nüshu yazı dili ile sembolize edilen düşünceler, kadının toplum içindeki sosyokültürel durumunu gözler önüne sermektedir.

Dünya üzerinde ataerkil toplum düzeninin egemen olduğu dönemlerde birçok milletin geleneksel dünya görüşünde kadın ikinci planda kalmış ve toplumsal hayata dahil olmaktan alıkonulmuştur. Kadınlar, bu dönemlerde bir var olma mücadelesi vermişlerdir. Kadınlar, ataerkil düşüncenin hâkim olduğu dönemlerde erkeğe tanınmış hakların birçoğundan mahrum bırakılmıştır. Edilgen hale getirilen kadının içinde bulunduğu duruma karşı gösterdiği reddiye, Nüshu dili ile karşılığını bulmuştur. Toplumsal ve bireysel baskılardan kurtulma işlevi ile bu gizli iletişim aracı kültürel ihtiyaca bağlı olarak doğal ve özgün ortamında üretilmiştir.

NOTLAR

1. Hanzi: Çince karakter.
2. Jiebai: Manevi kız kardeşlik bağı.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Her yazarın katkı düzeyi eşittir.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bozkurt, Güvenç. *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1979.
- Erdoğan, İnci. "Çin'de Kadın ve Kadın Yazısı". *Türkbilim*, (Aralık 2016), 15-23.
- Guisso, Richard. "Women in China". *Philo Press*, United States of America, 1981.
- Karaağaç, Günay. *Dil Tarih ve İnsan*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008.
- Kardaş, Rıza. "Sembol", *Türk Ansiklopedisi XXVIII*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1980.
- Kaya, Yeliz ve Aslan, Ergül. "Kadın Cinselliğinde Gelenekler ve Kültür". *Androloji Bülteni*, 54(1), 2013, 214-217.
- Körkem, Cansu. "Çin Kadınlarının Sessiz Çığlığı "Kadın Yazısı". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları (Sinoloji) Ana bilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Liu, Fei-wen. "Literacy, Gender, and Class: Nüshu and Sisterhood Communities in Southern Rural Hunan". *Nan nü*, 6(2), 2004, 241-282.
- Liu, Kwang-Ching. "See Particularly Liu's Introduction, Socioethics as Orthodoxy: a Perspective", *Orthodoxy in Late Imperial China, Berkeley: University of California Press*, 1990, 53-102.
- Malinowski, Bronislaw. *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (Çev. S. Özkal), İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 1992.
- Malinowski, Bronislaw. *İlkel Topumlarda Cinsellik ve Baskı*. (Çev. H. Portakal), İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 1989.
- Malinowski, Bronislaw. *İlkel Toplum*. (Çev. H. Portakal), Ankara: Öteki Yayınevi, 1998.
- Oyman, Naile Rengin. "Bazı Anadolu Kilim Motiflerinin Sembolik Çözümlemesi". *Arış Dergisi*, (14), 2019, 4-22.
- Sevim, Jülide. *Tanrının Sesi Kadın*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2001.
- Zhiming, Xie. "Jiangyong Nüshu Zhimi", *Henan Renmin Chubanshe*, 3 Vol. 1991.